

Tilburg University

Wanneer kunnen we spreken over een 'fundamentele' herziening van het Wetboek van Strafvordering?

Groenhuijsen, M.S.

Published in:
Handelingen Nederlandse Juristenvereniging 1994-II

Publication date:
1995

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Groenhuijsen, M. S. (1995). Wanneer kunnen we spreken over een 'fundamentele' herziening van het Wetboek van Strafvordering? In *Handelingen Nederlandse Juristenvereniging 1994-II* (pp. 63-67). W.E.J. Tjeenk Willink.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

M.S. Groenhuijsen

Interventie NJV-vergadering 10 juni 1994

Wanneer kunnen we spreken over een 'fundamentele' herziening van het Wetboek van Strafvordering ?

In navolging van andere interveniënten zou ik het bestuur van de NJV willen complimenteren met de selectie van het onderwerp van deze vergadering en met de keuze van de preadviseurs. De combinatie van interessant onderwerp en deskundige schrijvers heeft geleid tot een viertal boeiende verhandelingen die in menig opzicht nieuw licht werpen op de thematiek van de grondslagen van de vigerende strafvordering.

De kwestie die ik in deze korte bijdrage aan de orde wil stellen betreft de formulering van het eerste vraagpunt dat aan de vergadering is voorgelegd. Verdient het aanbeveling het Wetboek van Strafvordering 'fundamenteel te herzien', ook al zou dat leiden tot een 'compleet nieuw wetboek', aldus luidt de vraag die straks door de voorzitter in stemming zal worden gebracht. Naar mijn oordeel is niet geheel duidelijk onder welke voorwaarden we voor of tegen dit vraagpunt moeten stemmen. Wanneer is een bevestigende beantwoording van de vraag op z'n plaats? Is dat het geval indien men opteert voor een compleet nieuw wetboek? Als men van mening is dat er een groot aantal veranderingen noodzakelijk is? Ik zou denken van niet. Het aantal wijzigingen is namelijk naar mijn oordeel nauwelijks van belang. Het is bijvoorbeeld goed denkbaar dat een enorme reeks veranderingen wordt aangebracht, terwijl voor iedereen duidelijk is dat er in het geheel geen fundamentele herziening plaats vindt. Het zou daarbij o.a. kunnen gaan om technische aanpassingen, vernummeringen, en dergelijke.¹ Zou een bevestigende beantwoording van dit vraagpunt dan pas in de rede liggen indien je vindt dat 'de grondslagen van het wetboek als geheel' moeten worden verlaten? Dat standpunt ligt - tenminste impliciet - besloten in het preadvies van Mw. Sorgdrager. Mijns inziens is ook dat niet de meest gelukkige maatstaf. Ook iemand die over het geheel genomen best gelukkig is met de uitgangspunten en de basisbeginselen die aan het huidige wetboek ten grondslag liggen, kan goede redenen hebben om toch tot fundamentele herziening aan te sporen. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn als die beginselen en bijbehorende waarden door allerlei oorzaken - slordigheid van de wetgever, contingenties in de jurisprudentie, noden van de praktijk - niet langer of in onvoldoende mate te herkennen zijn in het bestaande stelsel.

Mijn voorlopige slotsom luidt dan ook dat noch het aantal voorgenomen wijzigingen, noch de afstand tot de grondbeginselen van het bestaande wetboek toereikend is als criterium bij het beantwoorden van de ons voorgelegde vraag. In plaats daarvan stel ik voor om een 'fundamentele' herziening te ondersteunen

¹Sterker dan dat: een groot aantal wijzigingen kan gemakkelijk juist een bestaande systematiek verstoren. Zo is bijvoorbeeld in 1993 het wetboek niet minder dan 13 keer gewijzigd en zijn daarbij zo'n 200 artikelen veranderd; dit heeft geleid tot allerlei fouten en heeft het interne verband niet bevorderd (vgl. D. van der Landen, Technische fouten bij recente wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering, NJB 1994, p. 618 e.v.).

wanneer wenselijk wordt geacht dat een systematische heroverweging van het wetboek aangewezen is.

Wat is dan de essentie van zo'n systematische heroverweging? Met andere woorden: wat zijn de kernelementen die een grote verzameling artikelen over strafvordering de meerwaarde van een 'systeem' kunnen verlenen?

Ik zie er tenminste drie. Ten eerste dient het wetboek een consequente neerslag te bevatten van de principiële verhouding tussen de diverse deelnemers aan de strafvorderlijke procedure. Wanneer strafvordering een stelsel van rechtsbetrekkingen vormt², mag worden verlangd dat de uitgangspunten van de onderlinge verhoudingen goed doordacht en herkenbaar zijn, en vervolgens op een consequente wijze zijn uitgewerkt in de diverse stadia van het geding. Dit brengt mij op het tweede kernelement. De verschillende fasen van de procedure moeten op elkaar zijn afgestemd. Bijzondere kenmerken van het voorbereidend onderzoek kunnen niet zonder consequenties blijven voor de inrichting van het eindonderzoek. De vormgeving van een GVO moet nauw verband houden met het meer of minder inquisitoire karakter van het geheel van de procedure. En zelfs het regiem van de rechtsmiddelen kan niet goed worden beoordeeld zonder de 'onderbouw' van de berechting in eerste aanleg in de beschouwing te betrekken.³ En ten derde: van een systeem kan slechts worden gesproken indien de praktijk van de rechtspleging in hoofdlijnen aansluit op de regeling in het wetboek.

Ik zal zelf voor het eerste vraagpunt stemmen, omdat ik van mening ben dat het bestaande wetboek vanuit alle drie de genoemde gezichtspunten tekort schiet en derhalve aan een fundamentele herziening toe is. Steun voor dit standpunt heb ik tot mijn genoegen aangetroffen in alle vier de preadviezen die vandaag ter bespreking voorliggen. Ik noem enkele voorbeelden - uit een veel groter aantal beschikbare⁴ - die in de preadviezen prominent naar voren worden gebracht.

Het eerste aandachtspunt betreft de onderlinge verhouding tussen de deelhebbers aan het proces. Mij dunkt dat de relatie die thans feitelijk bestaat tussen opsporingsambtenaren enerzijds en het OM of de rechter-commissaris anderzijds op een onheldere wijze in het wetboek is uitgewerkt. De als wenselijk te beschouwen verhouding tussen deze functionarissen is - a fortiori - evenmin aan de wettelijke regels af te lezen. Een

²T.M. Schalken, Strafrecht als systeem van rechtsbetrekkingen, oratie VU Amsterdam, Arnhem 1987.

³Vgl. H.G.M. Krabbe, Verzet en hoger beroep in strafzaken, Alphen aan den Rijn 1983, die spreekt over de beroepsfase als een 'bovenbouw' ten opzichte van de eerste aanleg. Zie ook J. de Hullu, Over rechtsmiddelen in strafzaken, diss. Groningen, Arnhem 1989, p. 189-190 over typische 'bovenbouwbepalingen' als art. 415 jo. art. 313 c.a., een thematiek die ook in de onderhavige preadviezen aan de orde is.

⁴Zie o.a. enkele eerdere bijdragen aan de discussie over dit thema: M.S. Groenhuijsen, J. Naeyé, De herstructurering van het voorbereidend onderzoek in strafzaken, in: Cyrille Fijnaut, Pieter Spierenburg (red.), Scherp toezicht. Van 'Boeventucht' tot 'Samenleving en Criminaliteit', Arnhem 1990, p. 233-281; en mijn Naar een geïntegreerde herziening van het Wetboek van Strafvordering, in: D.R. Doorenbos, R.J. Verweij (red.), Hercodificatie Wetboek van Strafvordering, Nijmegen 1991, p. 35-58.

ander voorbeeld betreft de positie van de verdachte. Hoewel uit de preadviezen blijkt dat er verschillend kan worden gedacht over de voorstellen van de commissie-Moons omtrent de bekende verdachte, lijkt mij nauwelijks voor betwisting vatbaar dat de feitelijke inzet van het geding (heeft hij het gedaan of niet?, resp. welke sanctie behoort te worden opgelegd?) van invloed dient te zijn op de inhoud van de rechtsbetrekking tussen de verdachte en zijn belagers. Mijn laatste voorbeeld op dit punt ontleen ik aan het preadvies van Mw Sorgdrager. Zij stelt, vrij weergegeven, dat het strafrecht niet de omgeving biedt voor een goede opvang van slachtoffers. Dat zou best zo kunnen zijn - dit is niet de plaats om die discussie ten gronde te voeren - maar dat standpunt verdient serieuze aandacht in een tijdsgewricht waarin de wet-Terwee al in twee arrondissementen is ingevoerd en binnenkort in de rest van het land van kracht zal worden. Dit type principiële vraagstukken mag in een helder systeem van strafvordering niet onbeslist blijven.

De tweede invalshoek: afstemming van fasen van het geding. In het preadvies van De Roos wordt m.i. overtuigend aangetoond hoe sterk de samenhang is tussen enerzijds de problematiek van de zgn. mini-instructie op verzoek van de verdediging en anderzijds de structuur van het vooronderzoek. Die beschouwingen hebben ook repercussies voor de thans vigerende regels omtrent de mogelijkheden van de verdachte om activiteiten uit te lokken die ontlastend materiaal kunnen opleveren. Een ander elementair voorbeeld wordt gevormd door de onduidelijke verhouding tussen GVO en het nieuwe s.f.o. Kan een GVO ook tegenwoordig nog zijn gericht op het vaststellen van de omvang van wederrechtelijk genoten voordelen? M.i. wel, maar de meningen daaromtrent zijn verdeeld. En tenslotte: in aansluiting op Knigge lijkt mij een wettelijke regeling van de zgn. proactieve fase in het onderzoek onontbeerlijk. Dit zijn allemaal onderwerpen waarover in het verband van het systeem van het wetboek samenhangende oplossingen moeten worden gezocht.

Het derde gezichtspunt betreft de aansluiting van de praktijk op de voorschriften in het wetboek. Natuurlijk zal er altijd een belangrijk verschil blijven bestaan tussen de law in the books en de law in action. Dat is onvermijdelijk en is ook niet onoverkomelijk. Maar de discrepanties zouden niet dermate groot mogen zijn dat de in een codificatie opgenomen uitgangspunten in de praktijk van alledag nauwelijks meer dan bij wijze van uitzondering te herkennen zijn. Ik herinner hier in het voorbijgaan aan de de auditu-jurisprudentie, waarvan Pompe niet zonder reden heeft gezegd dat ze belangrijker is dan het in 1926 ingevoerde wetboek. Voorts wijs ik op de voeging ad informandum en de jarenlange praktijk van de buitenwettelijke kop staart vonnissen, die de cassatierechtspraak voor een deel hebben gedenatureerd tot een gezelschapsspel voor juristen.⁵ Ik kan het niet laten om - gelet op de actualiteit van de dag - ook het relatief jonge fenomeen van de zgn. 'inkijkoperaties'

⁵De (dis)kwalificatie is van de doorgaans toch weinig polemische annotator Th.W. van Veen bij HR 26 juni 1984, NJ 1985, 136. De A-G Leijten gebruikt in zijn conclusie voor dit arrest zelfs nog wat pittiger bewoordingen.

hier te noemen. Het kan toch niet zo zijn dat we er een officieel regiem van strafvordering op na houden met daarnaast een ongereguleerd pakket van bevoegdheden dat geen andere basis heeft dan de bewering van naast betrokken politie- en justitiemensen dat dergelijke ingrepen nodig zijn om de criminaliteit effectief te kunnen bestrijden.

Vanuit de genoemde drie invalshoeken of gezichtspunten zijn er dus allerlei redenen om tot een geïntegreerde herziening van het wetboek van strafvordering over te gaan. Misschien dat de koudwatervrees die bij sommigen ten opzichte van dit idee bestaat, kan worden verminderd door het besef dat zo'n operatie niet hoeft te betekenen dat er een geheel nieuw wetboek komt en ook niet dat er afstand moet worden genomen van alle grondslagen van het huidige wetboek.